

Magyarország – Egy kétséges választás

I. rész A politikai tájkép

Magyarországon április 6-án tartják a parlamenti választásokat. És már most világos, hogy ki fog győzni.

Hacsak nem történik valami nagyon meglepő, a kormányzó párt, a Fidesz a győzelem felé tart. Az egyetlen bizonytalanság az, hogy kétharmados parlamenti többséget szerez-e, ami lehetővé tenné számára, hogy továbbra is önkényesen változtatgassa az alkotmányt.

A Fidesz a 2010-ben tartott választásokat korrekt körülmények között nyerte meg. Most azonban aligha fogják ilyen kedvezően megítélni a választásokat. Az egész választási keretrendszer – a törvények, az intézmények, de még az új választók is – a Fidesznek kedveznek, mert a kormányzó párt a hivatalban töltött négy évét arra használta fel, hogy a rendszer minden jellemzőjét újrírja a saját javára. A Fidesz elsöprő mértékben meghatározó az offline (nem rádió- és tv-adás) médiában is, és szinte minden kommunikációs utat lezárt, amelyen az ellenzéki pártok elérhetnék a választókat. A Fideszhez kötődő helyi tisztségviselők új rendeletei, az utolsó pillanatban, szerte az országban akadályokat gördítenek a kampány útjába, ami még rosszabb helyzetbe hozza az ellenzéket.

Az új választási rendszerben a szövetségre lépett ellenzéki pártok még akkor sem szerezhetnek többséget a parlamentben, ha több szavazatot kapnak, mint a kormányzó párt. Ugyanakkor a változások szinte elkerülhetlenné teszik, hogy a kormányzó párt megtartsa kétharmados többségét, még akkor is, ha az összes szavazat felnél kevesebbet kap.

László Róbert, a budapesti Political Capital intézet elemzője kimutatja, hogyan tud a Fidesz kétharmados parlamenti többséget szerezni, még akkor is, ha a kormányzó párt ezúttal a pártlistára leadott szavazatok felénél kevesebbet kap meg. Modellje azt is megjósolja, hogy az egyesült balközép ellenzéknek a Fidesznél mintegy 6 százalékkal több szavazatra van szüksége ahhoz, hogy egyszerű többséget szerezzen a parlamentben.

Tóka Gábor, a Közép-Európai Egyetem professzorának becslése szerint az új rendszerben az egyesült balközép ellenzék egyenlő szavazati arány mellett 8 százalékkal kevesebb mandátumot kaphat, mint a Fidesz.

A Political Capital „mandátum-kalkulátora” mindenki számára lehetővé teszi, hogy eltérő modelleket és feltételeket próbáljon ki. Mi itt, Princetonban kipróbáltuk, és attól függően, hogy milyen feltételekkel él az ember az ellenzék természetét és formáját illetően, **a Fidesz igen könnyen szerezhet a szavazatok 48 százalékával kétharmados többséget, ha a többi párt úgy szerepel, ahogyan a felmérések prognosztizálják** a „ha most lennének a választások” kérdések alapján. Amennyiben a külföldi szavazatokat 85/15 arányban a Fidesz kapja – aminek van valószínűsége, az okokat később elmagyarázom –, a Fidesz akár 44 százalékkal is megszerezheti a kétharmados többséget. Ha a Fidesz ugyanolyan arányban nyer, mint legutóbb, akkor ezúttal a mandátumok 76 százalékát szerezné meg a korábbi rendszer 68 százaléka helyett.

Röviden: a Fidesz úgy tervezte meg a választást, hogy nagy győzelmet tegyen lehetővé saját maga számára, még akkor is, ha nem kapja meg a többség támogatását. Másképpen fogalmazva: **a Fidesz úgy tervezte meg a választásokat, hogy az ellenzék akkor is veszítsen, ha nyer.**

Ezeket a következményeket az a mód okozza, ahogyan a választókerületeket kijelölték, és ahogyan a szavazatokat csoportosítják. És akkor még figyelembe sem vettünk sok minden **mást, amit a Fidesz tesz, hogy elősegítse az ellenzék alulmaradását. Ilyen például a média monopolizálása, olyan választási bizottság működtetése, amely félrevezető instrukciókat ad ki, és a külföldön élő szavazók szelektív regisztrálása.**

Ha a Fideszt újraválasztják ebben a neki kedvező rendszerben, akkor nehéz lesz elkerülni azt a következtetést, hogy a választást cinkelt lapokkal játszották le. És Orbán Viktor miniszterelnök „mandátuma” akkor bemocskolódik.

Nagyon komoly dolog a hatalom birtokában lévő pártot azzal vádolni, hogy egy választást potenciális hamis kártyákkal játszik le, azért a bizonyítékoknak erőseknek kell lenniük. Ebben az öt részből álló sorozatban pontosan meg fogom mutatni, hogyan van a választások végeredménye beleköttyvasztva a szabályokban, még mielőtt akár csak egyetlen szavazatot is számba vettek volna. A szabályokat úgy dolgozták ki, hogy „normálisnak” látszanak, mégis lehetővé tegyék, hogy a Fidesz győzzön egy nagyon sajátos politikai környezetben – ebből indulunk ki.

A Fidesz tisztségviselői nem késlekednek az érveléssel, hogy azért fogják megnyerni a választásokat, mert az ő pártjuk a legnépszerűbb önálló párt Magyarországon. Ami igaz, lásd az alábbi grafikát. Ám a Fidesz népszerűsége csak nemrég kúszott 30 százalék fölé, s ez olyan szint, amelynek alapján a legtöbb demokratikus állam elemzői azt jósolnák, hogy a kormányzó párt

bajban van, különös tekintettel arra, milyen mélyre esett a Fidesz népszerűsége az utóbbi néhány évben. A Fideszt az mutatja mégis győztesnek, hogy az összes többi párt még kevésbé népszerű.

Az elmúlt hónapban azonban a Fidesz egy komolyabb ellenféllel találta szemben magát, mint korábbi hivatali idejében. Öt balra húzó párt, amely „demokratikus ellenzéknek” nevezi magát, összeállt, és létrehozta az ellenzéki szövetséget („Összefogást”). Közös egyéni jelölteket állítottak a szavazókörzetekben, és közös pártlistán indulnak. Együttes erejük elég lehetne ahhoz, hogy kihívást jelentsen a Fidesz dominanciája ellen a választáson – ha vízszintes lenne a pálya. De hogy úgy mondjam, késve érkeztek a választási bulira, amikor közös fellépésüket csak 2014. január 14-én jelentették be, nem sokkal azelőtt, hogy kitűzték a választások időpontját. Így van mit behozniuk.

(Az Összefogás öt pártja a szocialisták [MSZP], amelynek az élén Mesterházy Attila áll, az Együtt 2014 [E-14], amelynek Bajnai Gordon az elnöke, a Párbeszéd Magyarországért [PM], vezetője Jávor Benedek, a Demokratikus Koalíció [DK], élén Gyurcsány Ferencsel, és a Magyar Liberális Párt [Liberálisok] Fodor Gábor vezetésével. A koalíció megalakulását követően a Modern Magyarországért Mozgalom (MOMA), amelyet Bokros Lajos, az Európai Parlament konzervatív képviselője vezet, vállalta a koalíció támogatását.) Aztán ott van a Jobbik, amelyet bírálói „nem demokratikus ellenzéknek” neveznek. Ez a szélsőjobboldali párt antiszemitizmusával, romaellenes uszításával, mérgező nacionalizmusával tett szert nemzetközi ismertségre, továbbá azzal, hogy ideológiája oly távol esik az európai ideológiai spektrum szélétől is, hogy három képviselője az Európai Parlamentben egyetlen frakcióhoz sem tud csatlakozni. A Fidesznek van némi alapja arra, hogy attól tartson, a jobbszélien szavazókat veszíthet a Jobbik javára, és ez lehet az oka annak, hogy sokan – köztük a Jobbik vezetése – azt állítják, hogy a Fidesz „lopja a témákat és gondolataikat”. Ami azt illeti, a Jobbik kampányhirdetése idén a pártot lényegesen mérsékeltebbnek mutatják be, mint amilyen a híre, hogy a Jobbik lophasson a Fidesztől szavazatokat.

Pillanatnyilag úgy tűnik, a szavazók valamivel kevesebb mint 10 százaléka hű a Jobbikhoz, bár vannak, akik aggódnak, hogy a Jobbik támogatása felkúszhat 17%-ra, a 2010-es választásokon elért szintre [a pártválasztók körében már 19%, a Tárki szerint – galamus.hu]. Ezzel a szavazati aránnyal a Jobbik nem tud kormányt alakítani, mégis ez az egyetlen párt, amely komoly kihívást jelenthet a Fidesz választási stratégiája számára azzal, hogy megosztja a szavazatokat a jobboldalon.

Miközben a Fidesz bázisához kihívást intéz a Jobbik, az Összefogás szavazói számára a Lehet Más a Politika (LMP) kínál alternatívát. Az LMP, amely eleve kis párt volt, tavaly szétszakadt, úgy, hogy az egyik része a szélesebb ellenzéki koalícióhoz csatlakozott, a másik el nem kötelezett maradt. Noha az LMP a szakadás óta támogatókat veszített, még mindig úgy tűnik, hogy a népszerűsége a felmérésekben az 5 százalék körül van – ennyi kell egy önállóan induló pártnak ahhoz, hogy bekerüljön a parlamentbe.

Noha ebben a versenyben a Fidesz és az Összefogás a két nagy párt, a felmérési adatok azt mutatják, hogy a legnagyobb választói tömb – amely egyértelműen a választók többsége az utóbbi néhány évben – még mindig a „határozatlanok” csoportja. A nagy szám még félelmetesebb, ha az ember figyelembe veszi, hogy a magyar lakosság több mint fele nem válaszol a kérdésekre. Nem tudni, hogy azok, akik nem válaszolnak, még mindig elkötelezettek-e politikailag, és ha igen, akkor hogyan.

Korábban a magyarországi választásokon az érvényességhez a részvételi aránynak el kellett érni az 50 százalékot. A Fidesz azonban megváltoztatta ezt a szabályt is, így már nincs minimálisan szükséges részvételi arány. A csekély részvétel tehát nem akadály a választás érvényességének.

Az eredményeket azonban nem teszi kétségessé a határozatlan vagy apolitikus választók nagy száma sem. A kormányzó párt precízen megtervezte a rendszert, hogy megelőzze a meglepetéseket ezen a sajátos politikai terepen, és úgy írta meg a szabályokat, hogy lehetővé tegye a saját győzelmét, függetlenül a választók véleményének alakulásától, és függetlenül a részvételi aránytól. Nehéz elképzelni olyan reális végkimenetelt ezen a választáson, amely ne a Fideszt tenné meg a következő kormány vezető erejévé. A Fidesz jól jár, ha csekély lesz a részvétel, mert a pártnak erőteljes rendszere van szavazói aktivizálására.

Ha a Jobbik meglódul, akkor sem tud egyedül kormányozni, csak ha a Fidesz lesz az erősebb partner egy koalícióban. Ám a választások tisztességes voltának megítélésében talán az a legfontosabb, hogy a Fidesz akkor is győzni fog, ha a „demokratikus ellenzék” sokkal több szavazatot kapna.

Hogy ez miért van? Választási szakértők szerint az Összefogás csak akkor szerezhetne parlamenti többséget, ha több mint kényelmes arányban nyerné el a szavazatokat. Ennek oka az a mód, ahogyan a rendszert kialakították. Hacsak nem lesz baloldali fordulat, amely nagyobb, mint bármi, amit eddig láttunk a posztkommunista korszakban, hacsak a Jobbik támogatása nem nő meg olyan mértékben, hogy lényegesen megcsapolja a Fidesz szavazóbázisát, a Fidesz bizonyosan és egyértelműen győzni fog, és nagyon valószínű, hogy újra megkapja a kétharmados többségét is.

Hogyan nyerhet a Fidesz április 6-án szinte minden elképzelhető forgatókönyv szerint – ezzel fogok legközelebb foglalkozni.

II. rész: A győzelemre írt szabályok – az alapvető struktúra

Hogyan keverte meg a kormányzó párt, a Fidesz a paklit annyira a saját javára, hogy a közelgő magyarországi választások eredményeihez kétség sem fér?

A Fidesz 2010-ben aratott választási győzelme után azonnal hozzálátott a választási rendszer átalakításához, hogy biztosítsa magának a hatalom megőrzését. A Fidesz parlamenti frakció, amely alkotmányos változtatásokat hajtott végre anélkül, hogy bevonta volna bármely ellenzéki pártot vagy konzultált volna bármelyikkel, felére csökkentette a parlamenti mandátumok számát, egyoldalúan újrajazolta az összes egyéni választókerületet, a korábbi kétfordulós rendszert egyfordulóssá tette, ahol a szavazatok relatív többsége elég a győzelemhez, és megváltoztatta a szavazatok összesítésének módját.

Mi több, a Fidesz kettős állampolgárságot és vele szavazójogot biztosított a határokon túl élő etnikai magyaroknak, akik nagy többségükben a Fidesz támogatói, miközben olyan rendszerről gondoskodott, amely a külföldön élő vagy dolgozó magyarok számára megnehezíti a szavazást.

A sajtó szerkezete és a kampányfinanszírozási szabályok erőteljesen a Fidesz érdekeit szolgálják, és a közvetlenül a kampány kezdete előtt, az utolsó pillanatban bevezetett változtatások még hátrányosabb helyzetbe hozták a frissen egyesült balközép ellenzéket. Ráadásul a kormányzó párt magához ragadta a választási gépezetet is, amelyet mostanra feltöltött kizárólag iránta lojális emberekkel.

Mindezek a változtatások összességükben gyakorlatilag elkerülhetetlenné teszik a Fidesz győzelmét.

Az ördög a részletekben van, menjünk tehát végig lépésről lépésre azon a sokféle intézkedésen, amellyel a kormányzó párt saját javára változtatta meg a szabályokat.

A Fidesz-parlament, hivatalba lépése utáni egyik első aktusaként, 2010. május 25-én megváltoztatta az alkotmányt, amelyet megörökölt, hogy felére csökkentse a parlament létszámát. Ezt a lépést a politikai spektrum minden oldalán dicsérték, mivel az addigi, 386 mandátumból álló parlamentet széles körben úgy értékelték, hogy túlságosan nagy ahhoz, hogy hatékony legyen, és túl költséges egy kis, eladósodott ország számára. Az új, 199 képviselőből álló parlament, amely a 2014-es választások után foglalja majd el a helyét, új választókerületeket képvisel majd, amelyeket újra kellett rajzolni, hogy illeszkedjen ehhez az új, kisebb parlamenthez. A körzetek átrajzolását nemcsak széles körben támogatták, hanem az Alkotmánybíróság meg is követelte, amikor (először 2005-ben, majd 2010-ben) megállapította, hogy a régi választókerületek túlságosan egyenlőtlenek a bennük élő lakosság létszámát tekintve ahhoz, hogy biztosítsák minden állampolgár szavazatának egyenlőségét.

A régi kerületi rendszer eleve a Fidesznek volt előnyös, hiszen a nagyobb választókerületek a baloldal városi fellegráiban, a kisebbek pedig a jobboldal vidéki területein voltak. Így a vidéki konzervatív szavazatok nagyobb súlyra tettek szert, mert ott kevesebb szavazatra volt szükség egy képviselő megválasztásához. De az a mód, ahogyan a Fidesz 2010-ben átrajzolta a 2014-re érvényes kerületeket, a pártnak a korábbinál is nagyobb előnyt biztosított.

A Fidesz az ellenzéki pártokkal való konzultáció nélkül hozott egy új „sarkalatos törvényt”, amely egyszerűen kitűzte a kerületek határait (CCIII/2011 sz. törvény). Miközben a legtöbb választójogi törvény meghatározza a kerületek kijelölésének módját, és valamiféle semleges, legalábbis többpárti testületet bíz meg a kerületek megrajzolásával, a magyarországi választókerületek határait most egyenesen beleírták a törvénybe. A határok eltolása akár csak egyetlen háztömbnyivel ezentúl a parlament kétharmados többségét kívánja meg. A kerületek ezért mélyen bebetonozottak, és nem egy nyilvános vagy bevonó természetű folyamatban alakultak ki. A kormányzó párt nem indokolta a kerületek ily módon való alakítását.

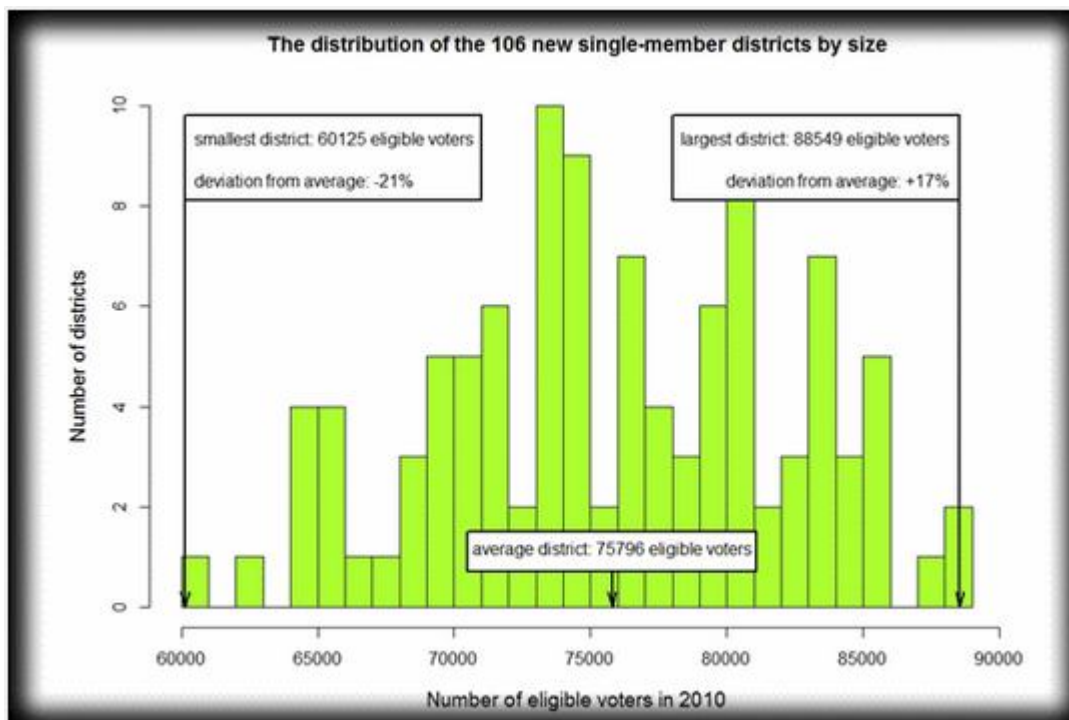
A választókerületek természetesen egyetlen választási rendszerben sem képviselnek egyenlő számú szavazót. De milyen mértékben térhetnek el egymástól a választókerületek ahhoz, hogy tagadni lehessen a szavazatok egyenlőségét? A Joggal a Demokráciáért Bizottság (Velencei Bizottság) 10%-nál nem nagyobb eltéréseket javasol nemzetközi normaként. Nem teljesen világos, mire gondoltak, de tekintettel arra, hogy a bizottság munkájában alkalmazott elv az, hogy a szavazatokat a lehető legegyenlőbb módon súlyozzák, fel lehet tételezni, hogy nem helyes, ha a kerületek közötti eltérés meghaladja a lakosság 10%-át

A magyar törvény ördögien ravasz a tekintetben, hogy úgy tűnjön, mintha megközelítené ezt a normát, miközben valójában nagyon távol van ettől. A magyar választójogi törvény (CCIII/2011 sz. törvény – 4(4)) rögzíti, hogy a kerületek között ne legyen 15%-nál nagyobb eltérés. A Velencei Bizottság nem örült ennek az eltérésnek, de átengedte. Nem kellett volna.

Ha figyelmesebben szemügyre vesszük, fény derül a trükkre. A magyar törvény azt követeli meg, hogy a választókerületek közötti eltérés ne legyen nagyobb a kerületekben élő választók 15%-ánál. Ez nem 15%-os általános eltérést jelent, mint a Velencei Bizottság feltételezte, hanem olyan norma, amely megengedi, hogy a kerületek között az eltérés az általános alatt vagy felett 15% legyen.

Egy példa megmutatja, hogy ez milyen hatalmas különbség. Ha átlagosan 100 szavazóból álló kerületeket céloznánk meg, a 10 százalékos eltérés annyit engedne meg, hogy a kerületek szavazóinak száma legkevesebb 95 és legfeljebb 105 legyen. (Ha a 95-öt elosztjuk tízzel – amennyi eltérés van a legnagyobb és a legkisebb kerület szavazóinak száma között – akkor nagyjából 10 százalékot kapunk.) A magyar törvényt viszont lehetővé teszi, hogy a kerületek létszáma 85 és 115 között változzon – 15 százalékkal az átlagos 100 alatt, illetve felett. **A kerületek közötti eltérés így elérheti a 35 százalékot!** (Ki lehet számolni, mint az előző példánál: $30/85 = 35\%$). Ez hatalmas eltérés, amelyet, úgy tűnik, a Velencei Bizottság nem vett észre.

A jelenlegi választókerületekben, amelyeket az új választójogi törvénynek megfelelően hoztak létre, az eltérések még ennél is nagyobbak lettek. Mint az alábbi ábrából látható, Magyarországon a legkisebb választókerületben most mintegy 60 ezer szavazó van, míg a legnagyobb kerületekben 90 ezren fognak szavazni, ami nagyjából 50 százalékos eltérést jelent. (A vízszintes tengelya szavazásra jogosultak számát mutatja az adott kerületben a 2010-es adatok alapján, mielőtt átrajzolták a választókerületeket, a függőleges tengely az új rendszer szerinti választókerületeket és a hozzájuk tartozó szavazók számát mutatja. Az aktuális kerületek nem csupán erősen egyenlőtlenek, az eltérésnek láthatóan igazolása sincs.

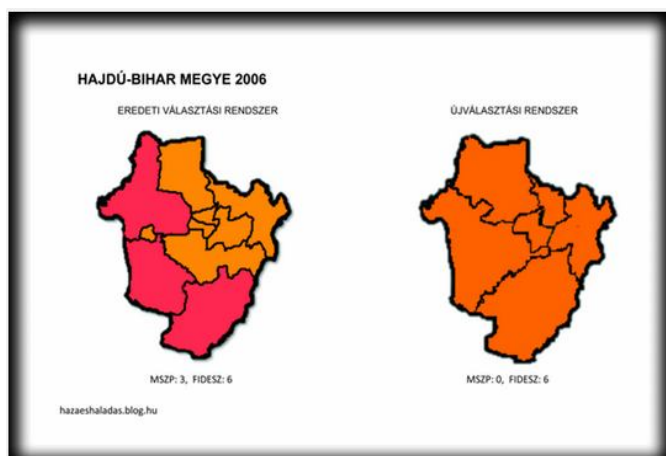
A magyarországi parlamenti választókerületek nagysága az átalakítás után.

Forrás: Tóka Gábor (Közép-Európai Egyetem) számításai

A Magyarország keleti részén lévő Hajdú-Bihar megye jó példa erre. A 2011-es választójogi törvény egyik utolsó pillanatban történt módosítása Debrecen városát két, erősen eltérő létszámú választókerületre osztotta. Most az egyik kerületben a szavazásra jogosultak száma 87 278, a másikban 60 125. Ez a két kerület nagyon közel áll létszámban az ország legkisebb, illetve legnagyobb kerületéhez, egymás mellett kerül el, de e megosztásra nincs hivatalos magyarázat.

A kormány ugyan nem szolgált magyarázattal az új választókerületekre, de ez a hatalmas eltérés nem véletlen. Amint a Political Capital kimutatta, **a balra húzó kerületek szisztematikusan 5-6 ezer szavazóval nagyobbak, mint a jobbra hajlók.** Ez azt jelenti, hogy a balra hajló kerületekben sokkal több szavazat szükséges bárkinek a megválasztásához, mint egy Fidesz-jelölt megválasztásához.

Ezeknek az új kerületeknek a határait a jelek szerint szintén a Fidesz javára húzták meg, hiszen véletlenül éppen azokat a területeket osztják meg, ahol hagyományosan a legerősebbek voltak az ellenzéki szövetség szavazói; ezeket a szavazókat most szétszórják egy új, Fidesz-többségű terepen. A történelmileg balra húzó kerületeket széttördelték, belevegyítették történelmileg jobbra húzó kerületekbe, és így kevesebb lett az olyan választókerület, ahol viszonylag nagy biztonsággal baloldali jelöltek nyerhetnek.

A választási manipuláció egyik leginkább nyilvánvaló példája (újra) Hajdú-Bihar megyében esett meg. A 2006-os választásokon, amelyeken nagy arányban a szocialisták győztek, a megye kilenc választókerületéből három a szocialistákra, hat a Fideszre szavazott, mint ez alább a baloldali grafikonon látható. Ha ezeket a kerületeket összevetjük a megye újrarajzolt hat kerületével – ezeket a jobboldali ábra mutatja – a Fidesz most minden kerületben nyer. A térkép feltárja, hogy ezt a mindent vivő kiterjedő Fidesz-eredményt azzal érték el, hogy megosztották azokat a kerületeket, ahol koncentráltan voltak jelen a szocialista szavazók, mégpedig úgy, hogy kisebbségi szavazókká lettek a Fidesz uralta kerületekben. Az egész országban lehet találni ilyen példákat, ahol felosztották a balra húzó kerületeket, hogy szétszórják az ellenzéki szavazók koncentrációit, és elegyítsék őket a szomszédos területek még több jobboldali szavazójával.

Azt mondják, a választókerületekkel való manipulációt [gerrymandering] az Egyesült Államokban találták fel, és így szemtelenségnek tűnhet, hogy egy amerikai panaszkodik az új kerületekre. De a magyar manipuláció eltér a (szintén felháborító) amerikaiétól. Az Egyesült Államokban az általános választásokon a manipuláció esetei állami szinten fordulnak elő, vagyis egy párt nem tudja egyszerre átrajzolni az egész ország választókerületeit. Az Egyesült Államokban emellett a kerületek kijelölése bírósági úton megtámadható, hogy megakadályozzák a legsúlyosabb eseteket. Magyarországon azonban egyetlen párt egyszerre rajzolta át az egész ország választókerületeit, és így a magyar manipuláció sokkal meghatározóbb. És nincs jogi lehetőség a túlzások korrigálására. Ráadásul Amerikában az államok kormányzó pártjai minden tíz évben újra próbálkozhatnak a manipuláció kiküszöbölésével, Magyarországon azonban a jövőben minden egyes szavazókerület megváltoztatásához a parlament kétharmadosa többségére lesz szükség.

A magyarok azonban nem csupán egyéni jelöltekre szavaznak a mieinkhez hasonló kerületekben; ők a parlamenti választáson két voksot adnak le. A jelöltekre leadott szavazatok mellett pártlistákra is szavaznak. Ezeket az egész országban összegyűjtött szavazatokat összeszámolják, és újabb parlamenti mandátummal jutalmaznak a pártokat, az egyéni körzetekben elnyert képviselői helyek mellett.

Az új parlamentben, akárcsak a régiben, a kétféle módon választott képviselők egyenlő státussal foglalnak helyet. Miközben a képviselők megválasztásának ez a duális rendszere látszólag mérsékeli a választókerületi manipuláció hatását, az új parlament a régitől eltérően több mandátumot ad az egyénileg megválasztott képviselőknek, mint a pártlistán megválasztottaknak. Az új parlamentben 106 egyénileg, és 93 pártlistán megválasztott képviselő foglal majd helyet. Mivel az egyéni helyeket „a győztes mindent visz” elv alapján nyerik el, ez az egész rendszer egy még kevésbé egyenlő mandátum-elosztás felé billenti a már egyébként is aránytalan parlamentet.

Az egyéni választókerületekben 1990-től 2010-ig kétfordulós rendszerben lehetett nyerni. Amennyiben a jelölt nem szerzett 50%-nál többet az első fordulóban, második fordulót rendeztek a legtöbb szavazatot kapottak között, hogy eldöntsék, ki kapja meg a mandátumot. Ez a rendszer azt jelentette, hogy az első fordulóban sok politikai párt indított jelölteket, akik aztán, amikor már fel lehetett becsülni az egyéni jelöltek esélyeit, a második forduló előtt koalíciókra léptek. A magyar politikai kultúra ebben a rendszerben nőtt fel, úgyhogy a pártok nem voltak hozzászokva ahhoz, hogy már akkor alkudozzanak, mielőtt akár csak egyetlen szavazatot is leadtak volna.

Az új magyarországi választási rendszer megszünteti ezt a második fordulót, ami a Fidesz, mint legnagyobb önálló párt érdekeit szolgálja. A Fidesz most úgy nyerhet meg kerületeket, hogy nincs szüksége a többség támogatására, mert csupán annyi kell a kerület megnyeréséhez, hogy a(z egyetlen) választási napon több szavazatot kapjon, mint bármely más párt.

Tekintettel arra, hogy a választókerületeket eleve úgy jelölték ki, hogy előnyt biztosítsanak a Fidesznek, látható, hogy a többi pártnak nehéz dolga lesz, ha meg akar nyerni egy-egy kerületet, amelyeket pontosan úgy jelöltek ki, hogy a Fidesz legyen bennük a legnagyobb párt.

Az új rendszer úgy van kitalálva, hogy a demokratikus ellenzéknek kizárólag akkor van esélye egyéni választókerületek megnyerésére, ha a baloldal különféle pártja nagykoalíciót tudnak létrehozni a választások előtt, azaz nem indítanak jelölteket egymás ellen. Ez azonban olyan dolog, amiről mindenki tudta, aki tisztában van a magyarországi politikával, hogy nehéz lesz elérni. A „demokratikus ellenzék” alkotó pártok (a Jobbik kivételével) erősen megosztottak, mind ideológiailag, mind személyi tekintetben. De ezek a pártok bizonyosan veszítenének, ha nem lennének képesek félretenni a nézeteltéréseiket, hogy egységre tudjanak lépni.

Ezért egyenesen politikai csoda volt a január 14-i bejelentés, amely szerint öt ellenzéki párt megegyezésre tudott jutni arról, hogy közös egyéni jelölteket és közös pártlistát állít.

De vajon az Összefogás pártvezetői magukkal tudják-e hozni minden szavazójukat? A kisebb baloldali pártok sok szavazója nem bízik a nagyobb Szocialista Pártban, amely most a legerősebb a koalícióban. És ebben az elegyenben egyes személyiségek csak a saját pártjukban népszerűek, és nem vonzóak a többi koalíciós résztvevő számára. Ezért nem lehet abból kiindulni, hogy az öt párt szavazatait egyszerűen össze lehet adni, és hogy így egységes egész lehet létrehozni, amely ugyanakkora, vagy még nagyobb, mint a részek összege.

Mivel a szavazók két voksot adnak le a választás napján, az egyéni választókerületek csupán a történet egyik, bár meghatározó része. A pártok országos listákat is indítanak, a szavazók második voksáért versengve. A legutóbbi választások óta érvénybe lépett új feltételek 2010-hez képest megkönnyítik az egyéni jelöltek állítását és az országos listával rendelkező pártok bejegyzését, és ez megfelel annak a domináns párt-stratégiának, amely a lehető legnagyobb mértékben megosztja az ellenzékét.

De a pártlista-rendszer ösztönzéseket is beépít a kis pártok számára, hogy egyesüljenek, nagyobb szövetségekre lépjenek. Egy pártnak ahhoz, hogy országos listát állíthasson, legalább 27 egyéni jelöltet kell állítania a 19 megye közül legalább kilencben és Budapesten. Ez garantálja ugyan, hogy a pártok valóban országosak, ugyanakkor súlyosbítja azokat a problémákat, amelyeket az okoz, hogy az egyéni választókerületekben elveszett a második forduló. Minden új országos lista fokozza az egyéni jelöltek „zűrzavarát” az egyéni választókerületekben, és szétforgácsolja a szavazatokat.

Így az adott szabályok mellett a kisebb pártok számára van értelme, hogy közös országos listát állítsanak. A politikai spektrum azonos oldalán álló kis pártokat a rendszer logikája erőik egyesítésére ösztönzi ahhoz, hogy elkerüljék a frontális ütközést, és

esetleg az 5%-os bejutási küszöb alá nyomják egymást. Mihelyt azonban ezt megteszik, újabb problémával kerülhetnek szembe. 1994 óta minden eddigi választáson a pártoknak el kellett érni az 5%-os küszöböt ahhoz, hogy bejussanak a parlamentbe. Két együtt induló párt számára a küszöb most 10%-ra emelkedik, és három vagy több együtt induló párt számára a küszöb 15%.

Ha a kisebb pártok szövetkezni akarnának 2014-re, akkor azt kockáztatnák, hogy a pártlistákon nem érik el a magasabbra tett küszöböt. A játékszabályok ezért a „demokratikus ellenzék” kisebb pártjait arra ösztönözték, hogy megtegyék azt, amit tettek – vagyis hogy a szocialistákkal lépjenek szövetségre, és létrehozzák az Összefogást. A magas küszöbök miatt csak a nagyobb Szocialista Párttal való szövetség garantálta, hogy ezek a kis pártok bekerülhessenek a parlamentbe. Minthogy a kisebb pártok közül sokat éppen azért hoztak létre, hogy a szavazók egyes csoportjait elhatárolják a szocialistáktól, ez a szövetség a legjobb esetben is kellemtelen.

Itt tartottunk, amikor a kampány elindult, egy olyan demokratikus ellenzéki szövetséggel, amelynek tagjai nem nagyon kedvelik egymást, de amelyben a tagoknak – tekintettel a szabályozásra – együtt kell működniük, ha azt akarják, hogy valamiféle reményük legyen a Fidesz leváltására. Az a nyilvános civakodás, amely a nagykoalíció megalakuláskor tört ki, meghazudtolta az Összefogás nevet, és gyengítette az összefogás népszerűségi mutatóit. Előttük áll a kampányidőszak, hogy eljuttassák az emberekhez az új, egységes üzenetet, de – mint látni fogjuk, ez rendkívül nehéz lesz.

III. rész: A győztesek kompenzálása

A választási szakértők azt jósolták, hogy Magyarországon a demokratikus ellenzék nem szerezhet parlamenti többséget, ha döntetlen eredményt ér el, vagy ha kicsivel előzi meg a Fideszt a szavazáson. A szövetséges ellenzéki pártoknak a Fidesznél legalább 6-8%-kal több szavazatot kell szerezniük ahhoz, hogy egyszerű parlamenti többséget szerezzenek, és ennek oka főként a választókerületek manipulált kijelölése. De nem ez az egyetlen Fidesz-barát eleme az új választási rendszernek.

Ha a Fidesz jelentős előnnyel nyeri meg ezeket az egyéni választókerületeket, akkor a Fidesz parlamenti képviselőjét még jobban megnöveli a „kompenzáló szavazatok” új rendszere. Ahhoz, hogy megértsük, ez hogyan működik, meg kell értenünk, hogy általában milyen szerkezetűek az arányos képviselői rendszerek.

Az arányos képviselői rendszerekben a kompenzációkat általában a végeredmény kiszámításakor osztják el – ezzel biztosítják, hogy a mandátumok megoszlása a lehető legjobban tükrözze a választók által leadott szavazatok megoszlását. Ettől arányos ez a rendszer. A német pártokat például oly módon kompenzálják, hogy a pártok plusz szavazatot kapnak a pártlistájukra, ha a jelöltjeik kevesebb egyéni kerületben nyernek, mint ahogyan azt a választói szándék előre jelezte.

Az egyéni választókerületek eredményére alapozott kompenzáció magyar rendszere régebben hasonló volt, mint a németországi, de ma már nem olyan. Az új választójogi rendszer most bizarr módon nemcsak a veszteseket, hanem a nyerteseket is kompenzálja. Ez az új rendszer növeli a győztes előnyét, hogy a rendszer még inkább megfeleljen „a győztes mindent visz” elvnek. Ez nagy valószínűséggel azt fogja biztosítani, hogy a szavazatok végső megoszlása összességében még távolabb kerüljön a lakosság szavazatainak megoszlásától, noha az arányos képviselői (PR) rendszerek általában ezt biztosítják.

Az egyszerű többségeket ugyanis szupertöbbséggé nagyítja fel az új rendszer. A kompenzáció új rendszere bonyolult: az új magyar választási rendszerben az egyéni kerületben győztes párt nemcsak az egyéni mandátumot kapja meg, hanem ha a nyéréshez szükséges szavazatoknál többet kap, további plusz pontokat szerez a pártlistás mandátumok kiszámításánál. És ez a másik oka annak, hogy Magyarországon 2014-ben a választási rendszer még annál is aránytalanabb, mint amilyen korábban volt.

Mi az „elveszett szavazat”? Elveszett szavazat az, amelyet olyan jelöltre adnak, aki veszít. Ha egy olyan kerületben, ahol Piros, Zöld és Sárga pártra lehet szavazni, valaki a sárga jelöltre adja a voksát, és az illető jelölt veszít, akkor a rá adott szavazat „elveszettnek” számít. Ehelyett azonban az elveszett szavazatot arra használják fel, hogy segítsék azt a pártot, amelyre a szavazatot leadták, azzal, hogy többletként veszik figyelembe, amikor a pártlistás mandátumokat kiszámítják. Ennek eredményeként a voksot leadó szavazót azzal kompenzálják, hogy az egyéni jelöltre leadott, „elveszett” szavazatát a pártlistára adott szavazatokhoz adják hozzá. Ez az elveszett szavazatokat kompenzáló rendszer volt érvényben Magyarországon az egyéni választókerületekre vonatkozóan 1990-től 2010-ig.

Vegyünk egy példát. Tegyük fel, hogy a Piros párt jelöltje 500 szavazattal nyer egy kerületben, míg a Zöld párt 200, a Sárga párt 100 szavazatot kap. A korábbi magyar kompenzációs séma szerint a zöldekre adott 200 és a sárgákra adott 100 szavazatot hozzáadnák a Zöld, illetve a Sárga párt pártlistájára leadott voksokhoz, így ezek a pártok ennyivel erősebbek lennének akkor, amikor meghatározzák a pártlistás mandátumokat.

A Fidesz reformjai nyomán azonban nem csupán a Zöld és a Sárga párt kap kompenzációt, hanem a Piros pártot is úgy veszik, mintha „elveszett szavazatai” lennének az adott választáson, noha valójában megnyerte a mandátumot a kerületben.

Hogyan „veszített” a győztes párt szavazatokat? Néhány „piros szavazatot” azért számítanak „elveszettnek”, mert a mandátum elnyeréséhez elég lett volna 201 szavazat, de a Piros párt 500 voksot kapott, s ez több annál, mint amennyire a pártnak szüksége lett volna a mandátum megszerzéséhez. Így az új Fidesz-rendszerben 299 szavazatot – a nyéréshez szükséges voksokon felüli mennyiséget – elveszettnek tekintik, és a Piros párt pártlistájára leadott szavazatokhoz adják a pártlistás mandátumok kiszámításakor.

Az arányos képviseleti rendszer alkalmazásának az a célja, hogy biztosítsa, a képviselet arányos legyen a szavazás eredményével. A Fidesz rendszere azonban minden tekintetben kevésbé arányossá teszi a képviseletet. **Ez az újítás kiviszi Magyarországot az európai arányos képviseleti rendszerek közül.**

A győztes kompenzálásának ezt a rendszerét akkor dolgozták ki, amikor a Fidesz egyértelműen a többségi párt volt, és az összes többi párt lemaradt mögötte, még akkor is, ha együtt erősebbek lettek volna. Ezért a Fidesz olyan rendszert dolgozott ki, amely maximálisan az ő előnyét szolgálja ebben a szétforgácsolt politikai közegben. **Ha a megosztott ellenzékkel szemben a Fidesz nagy előnnyel nyerne az egyéni kerületekben, még akkor is visszakaphatná a maga mostani kétharmadát, ha a szavazatok felénél jóval kevesebbet szerez.**

A győztes kompenzálásának rendszere tehát egy további ok arra, hogy az ellenzéknek szövetségre kellett lépnie, még akkor is, ha ezzel csak a különbséget tudja csökkenteni a legtöbb és a második legtöbb szavazatot megszerző jelölt között minden választókerületben.

Egy példa megmutatja, miért. Ha a Fidesz egy egyéni választókerületben 500 szavazatot kap, és ugyanott négy kisebb párt egyenként 100 voksot szerez, a Fidesz 399 szavazatot kapna a győztes kompenzációjaként. De ha a Fidesz 500 szavazatot szerez, és az Összefogás egyesíti a négy kisebb pártra adott szavazatokat, és így 400 szavazatot szerez, akkor a Fidesznek mindössze 99 szavazatot adnak hozzá a pártlistájára leadott szavazatokhoz. Az ellenzék egyesülése enyhíti a győztes kompenzálásának következményét.

Mikor húzhat tehát valóban hasznot a győztes kompenzálásának rendszeréből egy egyesült ellenzékkel szembenálló politikai párt?

A győztes kompenzálásának rendszeréből akkor húzhat hasznot egy párt, ha „a másik oldalon” nagy számú versenyzőt tud felbuztatni, hogy lefaragja valamelyest az első és a második helyezett jelölt közötti különbséget minden választókerületben. És valóban: az új választójogi szabályok 2010-hez képest 2014-ben megkönnyítik az új pártok és jelöltek indulását azzal, hogy **kevesebb támogatói aláírást követelnek meg a regisztráláshoz.** Még nem tudjuk, hány párt fog valóban listákat és jelölteket állítani, de máris 92 párt jelentkezett be a Nemzeti Választási Irodánál. Ha például sok kicsi „Fidesz-ellenes” jelölt indul egy adott választókerületben, akkor megoszthatják a szavazatokat, és növelhetik a fölényt, amellyel a Fidesz győz – így megnövelhetik a valószínűségét annak, hogy a Fidesz megkapja a maga áhított kétharmados többségét.

Természetesen az egyesült ellenzék is győzhet nagy fölényrel az egyes kerületekben, és ebben az esetben az ellenzék is aránytalan győzelmet arathatna a pártlistákon is. De épp ezért olyan nagy a jelentősége annak, hogy az egyéni választókerületeket úgy jelölték ki, hogy ezt maximálisan valószínűtlenné tegyék. Nagyon kevés biztosan „baloldali” kerület maradt, amelyet az egyesült ellenzék ilyen nagy fölényrel nyerhet meg. Miközben tehát elméletben lehetséges, hogy az egyesült ellenzék még ilyen szabályok mellett is aránytalan győzelmet arat, a tényleges helyzet és az a mód, ahogyan a kerületeket kijelölték, a valóságban majdnem teljesen lehetetlenné teszi ezt.

De nem ez az egyetlen győztes-kompenzációs rendszer a 2014-es magyarországi választásokon. **Az a tény, hogy a Fidesz olyan nagy arányban megnyerte a 2010-es választásokat, hatalmat biztosított neki ahhoz, hogy átalakítsa és új emberekkel töltsen fel az intézményeket, amelyek majd levezénylik a választásokat. 2014-re a választási gépezet lényegében teljes egészében a kormányzó párt szövetségeseinek a kezében van.** És máris látunk aggasztó jeleket arra nézve, hogy ezek a hivatalok nem semlegesek.

A 2010-es választások óta a Választási Bizottságot kétszer átszervezték, és minden tagját már az előtt elbocsátották, hogy letelt volna a megbízatásuk. Először a bizottságnak azokat a tagjait bocsátották el, akiket az előző parlament választott meg – a Fidesz ugyanis 2010-ben törvényt hozott, amely azonnali hatállyal előírta, hogy a Választási Bizottság tagjait minden parlamenti választás után újra meg kell választani (LXI/2010 sz. törvény). A bizottság régi tagjai – akik között voltak ellenzékiek és fideszesek is, de többségben az ellenzékiek voltak – azonnal elhagyták a helyüket, és egy új bizottság váltotta őket, amelynek tagjai – akik között nem volt már képviselője a politikai ellenzéknek – a Fidesz parlamenti többsége választotta meg.

2013-ban aztán a Fidesz újra megváltoztatta a rendszert (XXXVI/2013 sz. törvény). Ezúttal a törvény egy új szerkezetű Választási Bizottságot és egy új szerkezetű Választási Irodát hozott létre. Az új Választási Bizottság most hét állandó tagból áll, akiket maga a köztársasági elnök ajánlott (aki maga is a Fidesz volt alelnöke). Ezeket a tagokat kilenc évre választotta meg a Fidesz által dominált parlament kétharmados többségével. Nem meglepő módon úgy tűnik, hogy a bizottság összes tagja a kormányzó párthoz kötődik. A Választási Irodában közalkalmazottak dolgoznak, de az iroda vezetője korábban a Fidesz-kormányban a Nemzeti Fejlesztési Minisztériumban helyettes államtitkár volt.

Miközben az ellenzéki pártok arról számolnak be, hogy jók a kapcsolatok a Választási iroda új vezetőjével, az ember mégis jó okkal aggódhat egy olyan rendszer miatt, amelyben a kormányzó párt nevezett ki minden kulcsszereplőt, aki majd döntéseket hoz a választások keretfeltételeiről, egy olyan rendszerben, amelyben ez a kormányzó párt szinte az összes szabályt átírta.

Noha a Választási Bizottság állandó tagjai mind kormánypártiak, amint a kampány megkezdődik, minden párt, amely országos listát állít, delegálhat egy-egy tagot a Választási Bizottságba, a kampány végéig szóló időszakra. A pártoknak ezek a küldöttei a hét állandó taggal együtt szavazhatnak minden kérdésben, ami attól függően, hogy hány és milyen jellegű csoport állít országos listát, növeli annak a lehetőségét, hogy leszavazhatják az állandó tagokat. Patyi András, a Nemzeti Választási Bizottság elnöke a

Magyarországon dolgozó külföldi újságírókat tömörítő szervezet (HIPA) egyik sajtótájékoztatóján nemrégiben elmondta: arra számít, hogy a testület létszáma a kampány idejére 20-25 tagra bővül, ami azt jelenti, hogy legalább tucatnyi vagy még több országos listára számít. (2010-ben az országos listák száma 10 volt.)

A kampány előtti időszakban mindazonáltal a Fidesz szövetségei uralták a Választási Bizottságot. A Választási Iroda marad a választásokról szóló információk kulcsterülete, de az iroda nem bővül az ellenzéki pártok által delegált tagokkal, akik részt vehetnének a működtetésben a kampány idején. Már hoztak fontos határozatokat arról, hogyan fogják intézni a választást az új szabályok értelmében.

Mint a következő részben látni fogjuk, ezért különösen aggasztó a pontatlan és félrevezető tájékoztatások megszorodása, amelyeket a választási tisztségviselők adnak ki a választásról.

IV. rész: Az új választók (akik közül némelyek egyenlőbbek a többieknél)

Magyarország kormányzó pártja, a Fidesz nemcsak a küszöbön álló választások szabályait írta át. **A kormányzó párt megváltoztatta a szavazókat is.** Az állampolgárok különböző kategóriái most különböző módokon szavazhatnak, ami az igazságtalan diszkrimináció nagyon is valós veszélyét teremti meg.

A 2014-es választásokon két új szavazási rendszer szerepel, amely átstrukturálja a szavazókat és a lehetőségeiket.

Az egyik ilyen rendszer minden nagy nemzetiségi (értsd: kisebbségi) csoportnak lehetővé teszi, hogy „preferenciális” alapon megválassza a parlamentbe a csoport képviselőjét – itt csupán negyedannyi szavazat szükséges a mandátum elnyeréséhez. A pozitív diszkriminációnak ez a rendszere nagyszerűnek tűnhet, de mint látni fogjuk, a gyakorlatban inkább korlátozza, semmint kiterjeszti a kisebbségek szavazási lehetőségeit.

A másik szavazati joggal ruházta fel azokat az etnikai magyarokat, akiknek soha nem volt állandó lakhelyük Magyarországon. Ezek olyan személyek, akiknek az új alkotmány – kérelemre – megnyitotta az utat a gyorsított állampolgárság megszerzéséhez. Az új magyar állampolgárok most regisztrálhatnak, és könnyebben szavazhatnak, mint azok, akiknek van állandó lakcímük, de a szavazás napján külföldön tartózkodnak. Így az új kettős állampolgárok, akik csak nagyon érintőleges kapcsolatban állnak Magyarországgal, könnyebben befolyásolhatják a választást, mint azok a régi állampolgárok, akiknek az elsődleges politikai identitása Magyarországra alapul.

Az új lehetőségekkel rendelkező választókat mindkét esetben Fidesz-barát eredmények felé terelik, egyben eltávolítják az egyesült ellenzék támogatásától, mind az új szabályok miatt, mind pedig azért, mert a választások levezénylésében illetékes hivatalok zavart keltő és félrevezető kommunikációt folytatnak. Vegyük sorra egyenként az újfajta választókat!

Egy olyan intézkedéssel, amelyet a Velencei Bizottság üdvözölt, az új választási szerkezet olyan rendszert hoz, amelyben 13 meghatározott etnikai kisebbségi csoport tagjai „nemzetiségi listára” szavazhatnak. Ezt listának nevezik ugyan, de a gyakorlatban csak egyetlen személyből áll, mert minden kisebbségi csoport csak egy képviselőt választhat meg „preferenciális” alapon, miközben a csoport összes többi képviselőjét a pártlistás választás sokkal több követelményt támogató feltételei mellett választják meg.

Miközben a németek, románok, ukránok és más regisztrált csoportok elméletben jogosultak egy kisebbségi képviselő megválasztására, a romák alkotják az egyetlen olyan csoportot, amelyről valószínűsíthető, hogy olyan létszámot tud produkálni, amellyel valóban megválaszthat egy ilyen képviselőt.

Ebben az új kisebbségi képviselői rendszerben azonban egész sor csapda rejlik.

Először is, a kisebbségi csoportok azon tagjainak, akik élni akarnak ezzel a lehetőséggel, fel kell áldozniuk a pártlistára adható második szavazatukhoz való jogot, ha a második szavazatukat a nemzetiségi képviselőre való voksolásra használják fel. Ezért ez a rendszer csökkenti a pártok igyekezetét, hogy megnyerjék maguknak a kisebbségi szavazókat, hiszen ők nem szavazhatnak a pártokra, ha a nemzetiségi képviselőre szavaznak, és ez tovább marginalizálja őket.

Aztán: a kisebbségi szavazóknak előre regisztrálniuk kell ahhoz, hogy élhessenek ezzel a lehetőséggel. A választási eljárásról szóló törvény (XXXVI/2013 sz. törvény) szerint a kisebbségi szavazóknak legkésőbb két nappal a választás előtt kell regisztrálni. Ha ezt megtették, nem gondolhatják meg magukat a szavazás napján, hogy ehelyett inkább pártlistára szavaznának. (A regisztrálási határidő előtt meggondolhatják magukat.) Amikor elérkezik a szavazás napja, a regisztrált kisebbségi szavazóknak egyetlen választásuk van: az hogy a saját csoportjuk által felkínált jelöltre szavaznak, vagy nem adják le a második voksukat. Ez a rendszer végeredményben már a kampány vége előtt bezárja a szavazót a kisebbségi szavazatba. Minden más szavazótól eltérően a kisebbségi szavazók nem dönthetik el a kampány egészének függvényében, hogy kit támogatnak.

Végül, és legfontosabb következményként, a kisebbségi csoport jelöltjeként induló személyt a törvény értelmében a nemzetiségi önkormányzatnak kell kiválasztania, annak a testületnek, amelyet négy éve minden kisebbségi csoport külön választáson választott meg. (Ezeket az önkormányzati szervezeteket a kilencvenes évek közepe óta rendszeresen megválasztották, hogy biztosítsák, a kisebbségi ügyekben legyenek képviseleti döntéshozó testületek.) De a romák országos kisebbségi önkormányzatát jelenleg egy Lungo Drom elnevezésű szervezet irányítja, amelynek vezetője, Farkas Flórián a Fidesz parlamenti képviselője.

Röviden: ha a romák azt választják, hogy kisebbségi képviselőre szavaznak, akkor nem szavazhatnak politikai pártra, és az egyetlen lehetőségük az, hogy a Fidesz parlamenti képviselőjére adják a második szavazatukat, amelyet felhasználhattak volna bármely pártlistára is. Ezért a „kisebbségi szavazóként” való regisztrálás a romákat teljesen megfosztja a pártválasztás lehetőségétől. Kénytelenek a kormányzó párt képviselőjére szavazni.

A romáknak nem kötelező kisebbségi szavazóként regisztrálni, ha nem akarnak. Ám egy levél, amelyet a helyi választási irodák küldtek ki januárban minden szavazónak, az első oldalán bejelentette, hogy a romáknak regisztrálni kell, ha szavazni akarnak, és csak a második oldal magyarázta meg nem egészen világos fogalmazásban, hogy a romáknak csak akkor kell regisztrálniuk, ha a kisebbségi jelöltre akarnak szavazni. A levél még nehezebben érthető nyelven magyarázta el, hogy a romák, ha regisztrálnak, elvesztik a lehetőséget arra, hogy második szavazatukat egy politikai pártra adják le.

Amikor a levél kiment, a romák jelentős számban kezdtek regisztrálni; túlnyomó többségük nem tudta, hogy ezzel a kisebbségi képviselőre fog szavazni. A Választási Iroda mindeddig nem bocsátott ki semmiféle helyreigazítást, és ez felveti a kérdést, mit tett az első levéllel, amely azt mondta a romáknak, hogy regisztráljanak, ha szavazni akarnak. Ez a zűrzavar aggasztó, különös tekintettel arra, hogy az új választási iroda személyzetét a kormányzó párt állította össze, és hogy azok a romák, akik regisztráltak, a választás napján abban a helyzetben találják majd magukat, hogy nem szavazhatnak a pártlistákra, hanem az egyetlen opciójuk az, hogy a Fidesz parlamenti képviselőjére szavazzanak.

Úgy tűnik, a Választási Iroda más módon is fokozza a roma szavazás rendszerének zavarait. Miközben a törvény egyértelműen kimondja, hogy a nemzetiségi szavazóknak két nappal a választások előtt van módjuk tudatni, hogy a nemzetiségi jelöltre akarnak szavazni (XXXIV/2013 sz. törvény, 249. paragrafus), Pálffy Ilona, a Nemzeti Választási Iroda vezetője 2014. január 29-én a Magyarországon dolgozó külföldi újságírókat tömörítő szervezet, a HIPA tagjainak tartott tájékoztatón bejelentette, hogy a nemzetiségi szavazóknak legkésőbb nyolc nappal a választások előtt regisztrálniuk kell, ez után már nem gondolhatják meg magukat.

Egyébként amikor nemrég Budapesten tisztségviselőkkel és pártok képviselőivel beszélgettem az új választási szerkezetéről, gyakran kaptam különböző emberektől eltérő válaszokat arról, hogy mit ír elő a törvény. De különösen riasztó, ha az ember a Nemzeti Választási iroda vezetőjétől kap olyan választ, amely ennyire nyilvánvalóan eltér a törvény betűjétől. Vajon a romáknak, ha meggondolják magukat, és vissza akarják vonni a regisztrálásukat a nemzetiségi listáról, azt fogják-e mondani, hogy nem tehetik meg, annak ellenére, hogy a törvény mást mond? Remélem, hogy a Nemzeti Választási Iroda tisztázza majd, hogy mit hisz, mi a szabály – és ezt még a választás előtt megteszi.

Ezúttal azonban nemcsak a romák számára vannak új szavazási szabályok. A szavazók másik csoportját azok az etnikai magyarok alkotják, akik külföldön élnek, és akik az új Fidesz-alkotmány értelmében jogot nyertek arra, hogy állampolgárságot kérjenek. Azok a magyarok, akiknek a felmenői tömegesen veszítették el az állampolgárságukat, történelmi okokból azokon a területeken élnek, amelyek a történelmi Magyarország részét alkották, de amelyeket 1920-ban a trianoni szerződés értelmében a szomszédos államokhoz csatoltak. (Azok a magyarok, akik ez előtt, vagy ezt követően hagyták el Magyarországot, megőrizték az állampolgárságukat, hacsak kifejezetten le nem mondtak róla.) Az alkotmánynak ez a változása az etnikai magyarok milliói számára tette lehetővé, hogy gyorsított eljárásban állampolgárságot kapjanak, minthogy a többségük ma is a szomszédos országokban él.

Az új állampolgársági törvény eredményeként tavaly 575 ezer magyar vált állampolgárrá, elsősorban a trianoni területekről. (Őket trianoni magyaroknak nevezem.) És február közepéig mintegy 150 ezren regisztráltak a választásra. De a regisztrálás határideje március 22., így csak akkor lesz világos, hogy az új állampolgárok közül hányan lesznek egyben új szavazók is.

Magyarország szomszédai közül három államban – Ukrajnában, Szlovákiában és Ausztriában – nem engedélyezett a kettős állampolgárság. Az ezekben az államokban élő etnikai magyarok elveszítik eredeti állampolgárságukat, ha kiderül, hogy másodikként felvették a magyart. (Van egy kivétel az osztrák-magyar kettős állampolgárságnál; ez azokra vonatkozik, akik 1956-ban menekültek el. Az ő kettős állampolgárságukat külön védelemben részesíti egy megállapodás, de a többi magyarra nem érvényes ez a dokumentum.)

Mindezek miatt a magyar kormány, hogy megvédje állampolgárait a szomszédos államokban, úgy döntött, hogy a nem Magyarországon élő állampolgársági listái államtitkot képeznek. Ennek megfelelően az ehhez kapcsolódó választói jegyzék is titok marad. **De hogyan tarthat egy kormány tisztességes választásokat úgy, hogy a választói listák titkosak?**

Az ellenzék tiltakozása nyomán a kormány belement, hogy a Nemzeti Választási Bizottság tagjai (köztük az országos listát indító pártok képviselői), továbbá a nemzetközi megfigyelők betekinthesnek a külföldi magyarok választói jegyzékeibe (XXXVI /2013 törvény a választási eljárásról, és ennek módosítása, a LXXXIV/2013 sz. törvény). Ám az ellenzéki pártoknak és a nemzetközi megfigyelőknek tilos jegyzeteket készíteni a jegyzékről vagy más módon lemásolni a listát. De ilyen korlátozások közepette hogyan tudja a választási tisztségviselőknél kívül bárki ellenőrizni a valóban voksoló szavazók jegyzékét, vagy hogyan tudják a politikai pártok – eltekintve a kormánytól – elérni ezeket a szavazókat, hogy választási anyagokat küldjenek nekik? Senki nem tudja nevek százezreit és az azonosító adataikat memorizálni. Ezért nem világos, hogy a titkos választói listákhoz való hozzáférésnek ez a szintje elegendő lesz-e a tisztességes választások biztosításához.

De a nem Magyarországon élő szavazók felvetette logisztikai problémák itt nem érnek véget. Különösen azért, mert csekély lehetőség nyílik a választói regisztrálás folyamatának és a tényleges voksolásnak az ellenőrzésére, hogy biztos legyen, azok, akik

szavaznak, valóban azok, akinek mondják magukat, vagy hogy a szavazatok tisztességesen tükrözik ezeknek a választóknak az akaratát. **Míg az állampolgárság kérvényezéséhez személyesen meg kell jelenni a konzulátuson, a választási regisztráláshoz nem szükséges személyes megjelenés. Mi több, valójában az egész folyamat során egyetlen tisztviselőnek sem szükséges pontosan látnia, hogy valójában ki az, aki regisztrál a választásokra, és ki az, aki szavaz.**

Ehelyett a trianoni magyarok az interneten regisztrálhatnak azzal, hogy kitöltenek egy űrlapot. Itt olyan információkat kérnek, amelyek elég széles körben ismertek egy adott személyről, különösen a szorosan együtt élő közösségekben. A regisztráláshoz nem kell mást közölni, mint a nevet, lánykori nevet (ha van), születési helyként a várost és annak kerületét, továbbá az illető születési időpontját, VAGY személyi számát és anyja nevét.

Honnan tudja a Nemzeti Választási Iroda, amely a jelentkezőket regisztrálja, hogy a kérdőíven megnevezett személy ugyanaz, mint aki kitöltötte a kérdőívet? Az egész folyamatban egyetlenegyszer sem ellenőrzik hivatalosan a személyazonosságot, de még csak aláírást, fényképet, vagy egyéb megerősítő adatot sem követelnek meg. (Az általános problémát jól láttatja az a híres rajz, amelyen egy kutya ül a számítógép előtt, és azt mondja: „Az interneten senki sem tudja, hogy kutya vagyok.”) És mint látni fogjuk, még az sem szükséges, hogy az információ szigorúan egyezzen a választási iroda jegyzékeiben szereplő adatokkal az illető személyről.

A szavazócédulát elküldik bárkinek, aki regisztrál egy állampolgár nevében, anélkül, hogy mód lenne egyértelműen megállapítani, maga az állampolgár regisztrált-e, vagy hogy a cím, amelyre a szavazócédulát küldik, valóban a szavazó címe-e. Minthogy a szavazás leleplezi majd, ha valaki kettős állampolgárságot szerzett olyan országban, ahol ez tilos, a szavazó valószínűleg mindenképpen azt szeretné, ha a szavazócédulát máshová küldenék, mint ahol lakik.

Valójában kizárólag a trianoni magyarok szavazhatnak levélben: ez az a szavazási mód, amelyről a választási megfigyelők régóta tudják, hogy a csalás mindig itt lopózhat be legkönnyebben egy választás folyamatba. Magyarország azt tervezi, hogy a szokásos kettős borítékos biztosítékot alkalmazza, amelyben a szavazó kitölti a személyazonosságát igazoló tanúsítványt, amelyet a külső borítékhoz rögzítenek, míg maga a szavazat egy lepecsételt, név nélküli belső borítékban van, amelyet le lehet választani az adatokról, mielőtt a tanúsítványt elfogadták. Eddig rendben is lenne.

Ám rendkívül csekély az ellenőrzési lehetőség a borítékok felett, amikor úton vannak a számlálás felé. Nemcsak hogy nem kell postán elküldeni a szavazatot, hanem **a törvény lehetővé teszi, hogy gyűjtők szedjék össze a szavazatokat, majd elszállítsák egy nagykövetségre, konzulátusra vagy más kijelölt helyre. Nincs semmiféle ellenőrzés, hogy kiderüljön, ezek a begyűjtők mit tesznek a rájuk bízott szavazatokkal, és nincs eszköz annak ellenőrzésére, hogy valóban leadnak-e minden szavazatot, amelyet odaadtak nekik. Még annak a megállapítására sincs mód, hogy a begyűjtők, akik jól ismerhetik a szavazók személyi adatait, nem maguk töltik-e ki a szavazócédulákat, vagy nem változtatják-e meg azt, amit kaptak. Bármelyik kijelölt helyen megjelenhetnek önjelölt begyűjtők, és korlátlan számban leadhatnak szavazatokat.**

A szomszédos országokban a szavazóhelyiségekben leadott vagy oda szállított szavazatok számát a törvény értelmében a választások előtt naponta jegyzékbe kell venni, ami azt jelenti, hogy a konzulátus személyzetének kell megszámolnia a szavazatokat, anélkül, hogy jelen lenne bárki a választási bizottságtól, aki felügyelné az urnák felnyitását és ellenőrzését.

Tekintettel arra, hogy a külföldi szavazatoknál milyen kevés ellenőrzési lehetőség van a tisztességtelen eljárás feltárására (de akár csak arra is, hogy garantálható legyen, nem próbálkoznak tisztességtelen eljárással), ez meglehetősen komoly lehet.

De biztos, hogy ezek a külföldi szavazatok tényleg nem tudnak befolyásolni egy országos választást? Magyarországon talán tudják. Magyarországon mindössze mintegy 8 millió ember jogosult a szavazásra, de 2010-ben valójában csak 5,1 millió szavazott. Ha a több mint 500 ezer új állampolgár nagy része regisztrál, és valóban szavaz is, akkor a trianoni magyarok akár a szavazók 10 százalékát is kitehetik. Ezek a szavazók csak egy voksot adhatnak le, a pártlistára, és egyéni választókerületben nem szavazhatnak, ami korlátozza a végeredményre gyakorolt hatásukat. (És ez az egyenlőtlenség újabb oldala.) Tekintettel azonban arra, hogy a külföldi szavazók voksolási folyamatának a nagy része semmiféle komoly módon nem ellenőrizhető, a választások végeredményére gyakorolt mégoly szerény hatás is a kétség árnyékát veti a folyamatra.

A külföldi szavazatok számlálási rendszerét még rosszabb színben tünteti fel, ha tekintetbe vesszük a külföldön lévő szavazók másik csoportját, akiket a trianoni magyaroktól eltérően kezelnek. Azoknak az állampolgároknak, akik állandó magyarországi lakcímmel rendelkeznek, de külföldön élnek, határozottan sokkal megterhelőbb, leadni a szavazatukat. Nevezzük ez utóbbi csoportot kivándorolt magyaroknak.

A kivándorolt magyarok nem szavazhatnak levélben – ami a trianoni magyaroknak meg van engedve –, náluk a kormány ragaszkodott a 2006 óta érvényben lévő régi rendszerhez: nekik a nagykövetségeken vagy a konzulátusokon kell szavazniuk. Ezért például a Nagy-Britanniába kivándorolt, ott élő és dolgozó magyaroknak Londonba kell menniük, bárhol élnek is az országban. Ugyanez a helyzet a Németországban élőkkel, akiknek Berlinbe, Düsseldorfba vagy Münchenbe kell utazniuk. Az Egyesült Államokban kivándorolt magyaroknak Washingtonba, New Yorkba vagy Los Angelesbe kell utazniuk. Mennyivel könnyebb – és kevésbé költséges – lenne, ha levélben szavaznának! De nekik nem szabad.

Mi több, a trianoni magyaroktól eltérően a kivándorolt magyarok egyáltalán nem szavazhatnak akkor, ha nem jelennek meg személyesen, és nem mutatnak be valamilyen igazolványt (például útlevelet). Mivel a trianoni magyarok úgy szavazhatnak,

hogy soha nem is látnak választási tisztségviselőt, tőlük nem is követelik meg a személyazonosság igazolását. De a kivándorolt magyaroktól megkövetelik.

Hány állampolgár van a kivándorolt magyarok csoportjában? A kormány azt mondja, hogy legalább 300 ezer, de más becslések szerint akár 500 ezer is lehet azoknak a magyaroknak a száma, akik úgy élnek vagy dolgoznak az országon kívül, hogy nem adták fel állandó magyarországi lakcímüket. Ez is fontos szavazói tömb lehetne, különösen mivel a státusuk lehetőséget ad nekik arra, hogy ugyanúgy két szavazatot adjanak le, mintha otthon lennének. (Az egyik szavazat a pártlistára megy, a másik abba az egyéni választókerületbe tartozik, ahol továbbra is be vannak jelentve). De nekik sokkal nehezebb leadni a szavazatukat, mert ehhez utazniuk kell, gyakran messzire.

Nem meglepő módon, a külföldön élő magyarok két csoportjának eltérő a politikai profilja. A trianoni területeken élő magyarok a szavazataikat igen nagy arányban a Fideszre adnák, ha hinni lehet a felméréseknek. Egy nemrég közzétett felmérés szerint például a Romániában élő etnikai magyarok 80 százaléka szavazna a kormányzó pártra.

Ezzel szemben a kivándorolt magyarok nagyobb valószínűséggel az egyesült ellenzékot támogatják – legalábbis az egyesült ellenzék így gondolja. Míg a kivándorolt magyarok kétségkívül sokszínű csoport, de a legnagyobb valószínűséggel azok költöznek külföldre, akik tudnak nyelveket és vannak kapcsolataik, amiből következik az is, hogy feltehetően fiatalabbak és/vagy képzetebbek. A fiatalok ugyan megosztottak politikai nézeteiket illetően, de a magasabban képzett szavazók sokkal nagyobb valószínűséggel az egyesült ellenzékre szavaznak. Akárhogy is, a kivándorolt magyarok nagy száma, valamint a szavazás fáradságos volta együtt leszorítja a szavazási részvételt, ami – mint láttuk – a Fidesznek fog kedvezni.

A TASZ az Együtt-PM-mel (amely az Összefogás résztvevője) közösen megtámadta az alkotmánybíróságnál a külföldi szavazók e két csoportjának eltérő kezelését. Ám a testület még nem hozott döntést, noha a panaszt 2013 novemberében terjesztették be. (Emlékeztetőül: az Alkotmánybíróságban a kormánynak jelenleg stabil többsége van, mivel a kormány 2013. április 15-én ki tudta nevezni a 8. bírót is a 15-ből.) Ezért úgy tűnik, a választások a kivándorolt magyarokra vonatkozó kettős mérce szerint zajlanak majd le.

A választások közeledtével olyan jelentések látnak napvilágot, amelyek arról számolnak be, hogy ezek a külföldi szavazók aggasztóan rossz útmutatásokat kapnak a választási tisztségviselőktől. Az amerikai konzulátusok szórólapokat kaptak a helyi választási irodáktól, amelyek az Egyesült Államokban élő kivándorolt magyarok tájékoztatására szolgálnának. De ezek a szórólapok rosszul tüntették fel a választások időpontját. Míg Magyarországon április 6. a választások napja, Észak-Amerikában a szavazóknak az időeltérés miatt április 5-én kell leadni szavazataikat ahhoz, hogy ne késsék le a törvényben rögzített határidőket. Ám ha azokat az instrukciókat követnék, amelyeket a választási irodájuktól kaptak, akkor kizárnák őket a szavazásból.

Az Egyesült Királyságba kivándorolt magyaroknak megküldött levélben a helyi választási irodák rosszul adták meg a londoni szavazóhelyiség címét. Mint kiderült, noha a kivándorolt magyaroknak többnyire a követségeken és konzulátusokon kell szavazniuk, néhány helyen – például Londonban – máshová kell menniük. De nem tájékoztatták őket a pontos helyszínről.

A TASZ tiltakozott az említett szórólapok ellen, és kérte, hogy vonják vissza őket. A Nemzeti Választási iroda vezetője beismerte, hogy elkövette hibákat. De nem kért elnézést. Ehelyett meglehetősen furcsa kijelentést tett: „néhány kollégájában egyszerűen nem bízunk”, mondta.

Ezek az amerikai és nagy-britanniai választókat a szavazás időpontjáról és/vagy helyéről félretájékoztató szórólapok különös aggodalmat keltenek, tekintve, hogy megelőzte már őket a Választási Iroda zavart keltő levele, amely azt látszott sugallni, hogy minden romának regisztrálnia kell ahhoz, hogy egyáltalán szavazhasson.

A Választási Iroda honlapja még csak nem is látszik semlegesnek. A Választási Iroda a honlapján bemutat egy ismeretlen forrásból származó videót, amely sok nacionalista képet tartalmaz – és nyilván nem véletlenül magát Orbán Viktor miniszterelnököt mutatja. A videó azt mondja a szavazóknak, hogy „a nemzet” (értsd: az etnikai magyarok) április 6-án szavazhatnak – ez alig leplezett felhívás azokhoz a szavazókhöz, akik túlnyomó többségükben a kormányzó pártot (már ha nem a Jobbikot) támogatják. Egyelőre nincs magyarázat arra, miért szerepeltet a Választási Iroda a honlapján egy ilyen pártos üzenetet. Itt a link egy olyan honlapra, amely a kritika hatására aligha fogja levenni a videót, így mindenki maga is láthatja.

Anekdotikus bizonyítékok mutatják, hogy a Választási Hivatal a jelek szerint a trianoni magyaroknak könnyebbé tette a szavazásra való regisztrálást, mint a kivándorolt magyaroknak a külföldön való szavazásra szóló regisztrálást. Kivándorolt magyarok beszámoltak arról, hogy elutasították a regisztrálásukat, ha hiányzott egy mellékjel, vagy ha a hazai lakcímük valamelyik részletét kihagyták, vagy ha az anyjuk neve nem egyezett egészen pontosan a hivatalos listában szereplő névvel. A kivándorolt magyarok panaszai oly nagy számúak voltak, hogy arra kényszerített minket, térjünk vissza a törvényhez és nézzük meg újra.

És tényleg, a választási eljárásról szóló törvényben (XXXVI/2013 sz. törvény), konkrétan a 84. és a 92. paragrafusban láthatjuk az okot. A választási tisztségviselőknek ebben a törvényben nagyon világosan megmondták, hogy hagyják figyelmen kívül a betűhibákat, a kiejtési hibákat, a különböző írásmódokat (pl. cirill betűk), a földrajzi helyek meghatározására használt külföldi megjelöléseket vagy azt, ha a neveket, születési helyet és az anya nevét más nyelven adják meg. Az ívet akkor is jóvá kell hagyni, ha a fentiek közül bármi rosszul szerepel rajta, azaz nem egyezik a kormánynak az állampolgárokról összeállított jegyzékével.

De ez a könnyű regisztrálás, amely megengedi még a hibákat is a formanyomtatványon, csakis a trianoni magyarokra vonatkozik. A kivándorolt magyaroknak olyan információkat kell önmagukról adniuk, amelyek tökéletesen egyeznek a kormány adatbankjában lévő információkkal. Ezért ilyen nagy az elutasítások száma, amikor a külföldön élő magyarok próbálnak regisztrálni, hogy szavazhassanak.

A politikai kampány február 15-ei kezdetéig több mint 150 ezer trianoni magyar, de mindössze 5 ezer kivándorolt magyar tudott regisztrálni az MTI hírszolgálatára szerint. (Emlékeztetőül: a két csoport létszáma nagyjából azonos.) A Választási Iroda beismerte, hogy a kivándorolt magyarok kérelmeinek legalább 10 százalékát elutasította. Azok a kivándoroltak, akik megosztottak bejegyzéseket, úgy látják, hogy az elutasítottak aránya sokkal magasabb.

Magyarországnak tehát most két eltérő, meglehetősen nagy külföldi szavazói csoportja van, amelyekre eltérő szabályrendszer vonatkozik. És nem meglepő módon azok a szavazók, akik feltehetően a Fideszre fognak szavazni, sokkal könnyebben adhatják le a szavazatukat, mint azok, akiknek nem ennyire egyértelmű a politikai kötődésük, vagy akikről nagyobb valószínűséggel feltételezhető, hogy az egyesült ellenzékre fognak szavazni.

Az új választási rendszer betegsége, hogy diszkriminál az állampolgárok különböző kategóriái között. A roma szavazókat arra kényszeríti, hogy válasszanak, nemzeti képviselőre vagy pártra szavaznak, és ha egyszer választottak, be vannak szorítva a választásukba, míg másokra ez nem vonatkozik. A trianoni magyarok online regisztrálhatnak a szavazásra, és bármennyi hibát követhetnek is el a kérelmükben, meg fogják kapni a szavazócédulát, hogy levélben szavazhassanak, míg a kivándorolt magyaroknak betű szerint el kell találni a kormány adatbázisában őrzött információt ahhoz, hogy regisztrálhassanak. Majd a kivándorolt magyaroknak személyesen meg kell jelenniük a követségen vagy a konzulátuson (vagy egy meg nem nevezett helyen), és további igazolványokat kell bemutatni ahhoz, hogy szavazhassanak. Feltéve persze, hogy korrekt tájékoztatást kapnak a szavazás időpontjáról és helyéről.

Ez nem egyenlő rendszer. És újra és újra aggodalomra ad okot az, hogy miközben ebben a rendszerben annyi minden új mindenkinek, a választási iroda ennyi baklövést követ el. Ennek azért kellene különös aggodalmat keltenie, mert eddig még minden „baklövés” egyetlen irányba mutat: arra, hogy rábírák a romákat, hogy a Fidesz egyik parlamenti képviselőjére szavazzanak, arra, hogy a Fidesz-barát szavazóknak a lehető legnagyobb mértékben megkönnyítsék a szavazást, és arra, hogy az ellenzék felé hajló vagy bizonytalan elkötelezettségű szavazók útjába odagördítsenek minden elképzelhető akadályt, a regisztrálásuk technikai okokból való elutasításától egészen odáig, hogy félrevezető tájékoztatást kapnak a szavazás helyéről és időpontjáról.

Ahogy George Orwell mondta az Állatfarm című művében: **„Mindenki egyenlő, de vannak, akik egyenlőbbek”. Ez most Magyarországon állampolgáira is igaz.**

V. rész: Az egyenlőtlen kampány

Magyarországon a választási kampány hivatalosan 50 nappal a választás előtt indul, így tehát a versengés az április 6-án tartandó választások előtt február 15-én vette kezdetét. Magyarországon a választási kampány kezdetétől külön szabályok biztosítják, hogy minden párt egyenlő bánásmódban részesüljön. Amint ahogyan Anatole France mondta egyszer: „Jogunk ugyanazzal a fennköltéssel tiltja meg gazdagnak és szegénynek egyaránt, hogy a híd alatt aludjon, az utcán kolduljon és kenyeret lopjon.”

Már láttuk, hogyan alakították ki úgy az új magyar választási rendszert, hogy kényelmetlen szövetségbe kényszerítse az ellenzéki pártokat, és hogy megkövetelje, jelentős fölényt szerezzenek ahhoz, hogy egyáltalán győzzenek. És láttuk, hogy a kisebbségi és a külföldi szavazás rendszere hogyan tárta ki az ajtót a Fidesz-szavazóknak, és hogyan csukta be azok előtt, akik feltehetően ellenzéki pártokra szavaznának. Nem meglepő, hogy a kampány időszakára vonatkozó szabályozások hasonló logikát követnek.

Egy szabad és tisztességes választás megköveteli, hogy minden induló párt azonos mértékben férjen hozzá a médiához, hogy el tudja juttatni az üzenetét az emberekhez. Az új választási eljárási törvény, amely a kampány időszakára a médiához való hozzáférést is szabályozza, formai értelemben eleget tesz a formális egyenlőség követelményének. Az első posztkommunista választás óta első ízben az országos listát állító pártok egyenlő számú ingyenes percet kapnak a köztelevízióban, hogy előadják az álláspontjukat. Ez az egyenlőség és az átláthatóság győzelme.

De a kisbetűs szövegre vetett figyelmesebb pillantás feltárja, hogy ez csapda. **A törvény mindössze 600 percet biztosít összesen az országos listát állító összes pártnak (beleértve a „nemzeti” listákat), és megköveteli, hogy ezeket a percek egyenlő arányban osszák meg.** Amennyiben az áprilisi választásokon 10 vagy 12 országos lista verseng – mint a Nemzeti Választási Bizottság vezetője mondta a külföldi újságírókat tömörítő szervezet (HIPA) tagjainak tartott tájékoztatóján, január 29-én –, akkor ennek a 10-12 pártnak mintegy 50-60 percet lenne joga felhasználni a kampány 50 napja alatt. **Napi egy perc a televízióban** nem sok – különösen, ha ezek a percek a közszolgálati televízióban vannak, amelynek az egész országban a legcsekélyebb a nézettsége.

Ráadásul amit a törvényt az egyik kezével adott, azt a másikkal el is vette. A választási törvény eredetileg ingyenes perceket biztosított a közszolgálati televízióban, ugyanakkor megtiltotta a választási hirdetéseket a kereskedelmi tévékben – ezt az intézkedést az akkor még nem feltöltött Alkotmánybíróság 2012 decemberében megsemmisítette mint a szólásszabadsághoz való jog megsértését. A kormány ez után a rendelkezést a 2013 áprilisi hírhedt IV. alkotmánymódosítással egyszerűen beemelte az alkotmányba. Az Európai Bizottság úgy ítélte meg, hogy ez a rendelkezés sérti az európai jogot, és kilátásba helyezte, hogy jogi

úton megtámadja. Idővel a magyar kormány engedett, és az Alkotmány 2013 szeptemberében elfogadott, ötödik módosítással megváltoztatta a kereskedelmi televíziókra vonatkozó tilalmat: megengedte, hogy a választási kampányban minden párt hirdethessen a kereskedelmi televíziókban.

De csapda itt is volt: a pártok csak akkor közölhetnek választási hirdetéseket a kereskedelmi televíziókban, ha ehhez a kereskedelmi televíziók adományozzák az időt, és ezt az ingyenes időt is egyenlően osztják el az országos listát állító összes párt között. Nehéz elképzelni, hogy egy profitorientált tévéállomás ingyen hirdetési időt ad, egyenlő mértékben minden pártnak, különösen, ha valószínű, hogy 10-12 lista lesz. Így egyáltalán nem volt meglepő, hogy a kereskedelmi csatornák, Magyarország legnézettebb csatornái már bejelentették: ebben a választási ciklusban nem sugároznak kampányhirdetéseket. Ami azt illeti, nem lesznek miniszterelnök-jelölti viták sem.

Így hát abszolút semmit nem ért az EU nyomása, és az ennek nyomán véghezvitt alkotmánymódosítás, amelynek az volt a célja, hogy megnyissa a kereskedelmi médiát a kampányhirdetéseknél. Idén a kampány ideje alatt kizárólag a közszolgálati műsorszóróban lesznek kampányhirdetések.

Akkor tehát milyen más utakon-módokon juttathatják el a pártok és a jelöltek az üzeneteiket a választókhoz?

A pártoknak a kampánytörvény engedélyezi, hogy korlátozás nélkül hirdessenek óriásplakátokon. Ám mint kiderül, az országban létező hirdetési felületek legnagyobb része a Fideszhez közelálló oligarchák cégeinek tulajdonában vannak (Mahir, Publimont és EuroCity). Ha az ellenzéki pártok plakáthelyet vásárolnak, a bevétel egyenesen a Fidesz cégcsaládjának zsebébe folyik.

Az is világos azonban, hogy a plakátfelületek monopóliumával az csak a legkisebb gond, hogy az ilyen felületek bérlésével az ellenzék a kormányzó pártot gazdagítja. Az ellenzéki összefogás egyik vezetője elmondta nekem egy nemrégiben tett budapesti látogatásomon, hogy az országban fellelhető minden hirdetőtábla el van adva a kampány idejére, már nem vásárolható meg. De már azt is lehet látni, hogy Fidesz-barát óriásplakátok kint vannak mindenütt. Miközben ezt írom, Budapest utcáit, villamosait, metróállomásait és egyéb közterületeit elöntik a Fidesz-barát hirdetések, amelyek a Fidesz-barát cégek tulajdonában lévő felületeket használják.

Mi a helyzet az újságokkal? A Fidesz a párt iránt barátságos újságok nagy csoportjával rendelkezik, amelyek oligarcha szövetségeseik tulajdonában vannak. Ezzel ellentétben az egyesült ellenzéknek csupán egy sokkal szegényebb újságokból álló, kicsike olyan csoport áll rendelkezésére, amely vele rokonszenvez. Eddig az egyesült ellenzék hirdetési nem jelentek meg a Fidesz-barát médiában, amelynek nincs szüksége a pénzre, viszont már megjelentek Fidesz-hirdetések az ellenzéki lapokban, amelyek nem engedhetik meg maguknak, hogy elutasítsanak fizető hirdetéseket.

Így tehát a médiapálya erősen az Összefogás rovására billent el, amelynek most el kell juttatnia az emberekhez azt az új üzenetet, hogy miről is szól ez az új, közös párt.

Ha a meglévő elektronikus és nyomtatott sajtó nem is nyitott a demokratikus ellenzék felé, attól még a pártok biztosan teleragaszthatják a lámpaoszlopokat, buszmegállókat, fákat, falakat és más nyilvános felületeket a plakátjaikkal és szórólapjaikkal, nem? Nem.

Egy 2011-ben elfogadott törvény, amely gyakorlatilag észrevétlenül maradt, tiltja a hirdetések és politikai üzenetek elhelyezését az autópályák és nagyobb utak mentén az egész országban. Ezt biztonsági intézkedésként hozták meg, amelynek célja, hogy az autóvezetők tekintetét semmi ne vonja el az útról. A törvény azonban hirtelen a nyilvánosság elé került, amikor 2014. január 17-én, péntek késő délután egy miniszterelnöki rendelet a korábbi törvény által már száműzött hirdetések listáját kiegészítette a politikai plakátokkal. Most tehát a kampányhirdetések is csatlakoztak a korábban betiltott hirdetések listájához. Most a főutak mentén az úttól legalább 50 méterre, az autópályákon legalább 100 méterre lehet csak kampányhirdetéseket elhelyezni, hasonlóan az összes többi óriásplakáthoz.

Egy fővárosi rendelet tovább bővíti azoknak a felületeknek a listáját, ahol tilos politikai hirdetéseket elhelyezni. A környezetvédelem és az örökség megőrzése nevében a Fidesz által uralt fővárosi önkormányzat letiltotta a politikai plakátokat a hidakról, a metróállomások és aluljárók falairól, szobrokról, emlékművekről – és a fákról. A törvény egy 26 oldalas függeléké további helyeket nevez meg, ahol tilos plakátokat elhelyezni, és a lista magában foglalja a város szinte minden nagyobb terét és találkozóhelyét.

A hatalmon lévő pártok természetesen sok módot találhatnak arra, hogy a szavazók szeme előtt legyenek, így a médiára vonatkozó korlátozások aránytalanul arra irányulnak, hogy a kihívó pártokat érintsék. Hogyan kellene tehát az ellenzéknek eljuttatni az üzeneteit a kampányban úgy, hogy minden hagyományos utat lezártak előtte?

Hát ott van az internet. De bárki, aki olvasta a magyar újságok, blogok és más közösségi honlapok komment-oldalait az interneten (akár a Krugman-blogot is!), az pontosan tudja, milyen gyorsan próbálják a kormány által támogatott trollok elfoglalni és uralni a felületet. És bár az internetes média, mint a Facebook, igen jó a fiatalok és a képzettek elérésére, nem tekinthetők általánosan hozzáférhető médiumnak.

Mi a helyzet azzal, hogy a támogatóknak lehet kampányanyagokat küldeni levélben, és el lehet őket érni telefonon? Az Adatvédelmi Hivatal vezetőjének egy minapi bejelentéséből (a hivatal függetlenségét megkérdőjelezi egy kötelezettségszegési

eljárás, amely az Európai Bíróság előtt folyik) úgy tűnik, hogy a pártok választókhöz való eljutásának még ezt a fajtáját is korlátozzák.

Péterfalvi Attila, a kormány adatvédelmi tisztségviselője szerint a pártoknak közölniük kell vele, ha listákat akarnak vezetni a támogatóikról. (Egyébként az uniós jog nem követeli meg az ilyen listák szabályozását, de a kormány által vezetett listákra korlátozza az alkalmazási területüket.) Péterfalvi azt mondta a pártoknak, hogy nem használhatnak kampánycélokra telefonkönyvekben lévő címlistákat, és nem is hívhatnak fel telefonon olyanokat, akik nem jelezték kifejezetten, hogy fogadják a kampányhívásokat. A Választási Iroda a magánszféra védelmét azzal is kiegészítette, hogy levelet küldött minden szavazónak, amelyben megmagyarázta, hogyan lehet kérni, hogy az illető ne kapjon semmiféle kampányanyagot. Így tehát az adatvédelemre hivatkozva korlátozták azt is, hogy a pártok ezeken a hagyományos utakon eljussanak a választókhöz.

Az ellenzék talán tarthat kampánygyűléseket, és színpadra állíthatja személyükben a jelölteket, hogy így érje el a szavazókat? Ám egy debreceni barátom már arról számolt be, hogy az Összefogásnak nehéz ott helyet találni a gyűléseihez, mert szinte minden nagyobb hely, amely megfelel az ilyen összejöveteleknek, a Fidesz-szövetségesek ellenőrzése alatt áll. Ők vagy megtiltottak minden politikai gyűlést, vagy olyan magas árat kérnek a helyiség használatáért, hogy az ellenzéki pártok nem tudják kifizetni.

Amivel elérkeztünk a kampányfinanszírozás reformjához, a kampányszabályozás egy másik olyan aspektusához, amely egyaránt tiltja szegénynek és a gazdagnak, hogy a híd alatt aludjon.

Az új kampányfinanszírozási törvény közpénzek elosztásával igyekszik korlátozni a kampányban kiadott pénzeszegeket. A Fidesz reformjai előtt a kampányfinanszírozás teljesen átláthatatlan volt, és alig volt kikényszeríthető szabályozása. A Transparency International ezt a politika egyik leginkább megreformálásra szoruló területének minősítette, így hát a változás jó dolog.

A felszínen a kampányfinanszírozás képe most sokkal jobban mutat. Az országos pártlistát állító minden párt egyenlő összegű közpénzt (475 ezer és kétmillió euró között, a konkrét összeg az állított jelöltek számától függ), ezen felül minden jelölt azonos összeget (mintegy 3400 eurót) kap. Ez lehetővé teszi, hogy minden párt egyenlő mértékben és átláthatóan részesüljön támogatásban – ez olyasmi, amire nagyon nagy szükség volt.

A politikai pártok emellett elfogadhatnak magánadományokat, is, bár csak egy meghatározott plafonig. De természetesen van csapda. Most, hirtelen, egyetlen kampány sem fogadhat el magánpénzt külföldről (érthető). De emellett egyetlen párt sem fogadhat el pénzt „jogi személytől”, vagyis gazdasági társaságtól, nem kormányzati szervezettől (NGO) vagy alapítványtól.

A társasági adományokra vonatkozó magyarországi tilalom nagy ötletnek tűnhet az amerikaiak szemében az után, hogy az amerikai legfelsőbb bíróság engedélyezte, hogy a cégek korlátlan mennyiségben adhassanak közpénzt az amerikai kampányokhoz. De a lényeg a szövegösszefüggésben van. A Fideszt a párthoz kötődő oligarchák köre látja el pénzzel, akik a szó szoros értelmében korlátlan összeget tudnak adományozni magánemberként. Ezzel szemben az egyesült ellenzéket a pártokhoz kötődő alapítványok látták el pénzzel, amelyek most nem tudnak hozzájárulni a kampányhoz. A kampányfinanszírozási szabályozások olyanok, mint Anatole France aforizmája: arra vannak kidolgozva, hogy egyformán tiltsák azt, amire a gazdagoknak nincs szükségük, de ami nélkül a szegények nem tudnak megélni.

Pedig egyértelműen választás közeleg, hiszen Budapest utcáin mindenhol hatalmas hirdetések és óriásplakátok vannak, amelyek az összefogást támadják. Ezek a hirdetések az ellenzéki összefogás három vezetőjét – Mesterházyt, Bajnait és Gyurcsányt – mutatják Budapest volt szocialista főpolgármester-helyettesével, Hagyó Miklóssal, aki jelenleg korrupció miatt bíróság előtt áll. Hagyó egyáltalán nem indul a mostani választásokon semmiféle tisztségért, ő tehát azért szerepel a plakáton, hogy asszociáció révén megjelenítse a bűnt. Az üzenet, amely azt harsogja, „Nem érdemelnek több esélyt!”, olyan táblákkal ábrázolja ezeket a férfiakat, amilyeneket a rendőrségen készülő felvételeken tartanak a kezükben a bűnözők. És a fotón látható egy bohóc is, aki többször megjelent ezeknek a jelölteknek a rendezvényein, és folyton a nyomukban járt, hogy kigúnyolja őket. ú

Az ilyesféle üzeneteket nem szabályozzák a kampányfinanszírozási szabályok, pontosabban semmiféle kampányszabályok.

Hogy miért nem? Mert ezeket a plakátokat nem a Fidesz finanszírozza, hanem helyette a CÖF (Civil Összefogás Fórum). És mint kiderült, a civil szervezetek hirdethetnek, nincsenek korlátozva sem a kampány médiaszabályai, sem finanszírozási szabályai által. Így aztán a CÖF telerakta a várost választási hirdetésekkel olyan hirdetőtáblákon, amelyek Fidesz-barát cégek tulajdonában vannak, és az ilyen hirdetések közül, a választási törvény értelmében, egy sem számít a Fidesz pénzének vagy médialehetőségének.

Ezt természetesen az egyesült ellenzék is megtehetné, ha lennének gazdag támogatói. De Magyarországon a gazdagok jóformán teljes létszámban a Fidesz mögött állnak. És még ha lennének is gazdag támogatói az egyesült ellenzéknek, akkor is a Fidesz-barát hirdetőtábla-cégektől kellene felületet vásárolniuk, olyan hirdetőtábla-felületet, amely már – mennyire kapóra jön ez – mind elkelt.

***

Az Orbán-kormány nagy hangon állítja, hogy ez még mindig demokrácia. De az Orbán-kormány a hatalomban töltött négy éve alatt arra a pillanatra készült, hogy amikor valóban át kell esnie egy választáson, még mindig ezt állíthassa. Nem meglepő, hogy ez a jogászokból álló kormány bonyolult jogi kereteket teremtett, amelyekben a szabályok semlegesnek tűnnek, de a hatásuk nem semleges.

A Fidesz olyan rendszert alakított ki, amely lehetővé teszi a számára, hogy szembenézzen egy nyilvánvalóan vitatott választással anélkül, hogy valóban fennállna számára a veszteség lehetősége. Így aztán ezzel a választással Magyarországnak sikerült a mutatvány, hogy annak tűnjön, ami nem: valódi demokráciának, amelyben szabad és tisztességes választásokat tartanak.

Ld. itt: http://www.galamuscsoport.hu/tartalom/cikk/362701_scheppele_magyarorszag_nak_sikerult_a_mutatvany_ami_es_a_csatolt_linkeken.

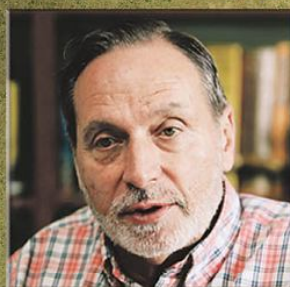
* * *

HÉT OLAJFA EGYESÜLET rendezvénye Vissza a jogállamot!

Vendégek:

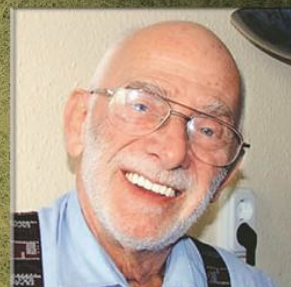
Gábor György
vallásfilozófus

Bitó László
közíró

Vásárhelyi Mária
szociológus

Kertész Ákos
író (skype-on)

Műsorvezető: Németh Péter

Helyszín: **GOLD BUSINESS CLUB, Budapest VII., Kürt utca 15.**

Időpont: **2014. március 6. 18 óra**

Élő közvetítés: www.koztv.hu
www.facebook.com/groups/hetolajfa

Minden érdeklődőt szeretettel várunk!

balegyenes.info

AZ ESMÉLÉS KÖNYVTÁRA

Valljuk, hogy a társadalmi igazságtalanságoknak a társadalom téves berendezkedésében gyökerező, és ezért társadalmi és gazdasági reformokkal megszüntethető okai vannak.

Valljuk, hogy az emberi szabadság kiteljesedésének előfeltétele a szociális biztonság és a kulturális felemelkedés.

Valljuk, hogy Magyarország felemelkedése szoros an összefügg a XXI. század közös európai és globális problémáinak megoldásával.

Valljuk, hogy a társadalmat feszítő politikai viták a tényeken alapuló higgadt érveléssel megoldhatók, vagy legalábbis – a felek kölcsönös jószándéka esetén – oldhatók.

Hiszünk a „Szabadság, Egyenlőség, Testvériség” klasszikus értékrendjében.

Balodaliak vagyunk.